

Civilutskottets betänkande 2019/20:CU27

Undantag från plan- och bygglagen vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändring i plan- och bygglagen. Ändringen innebär att det i plan- och bygglagen förs in ett normgivningsbemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i lagen.

Sådana föreskrifter ska få meddelas om spridningen av en samhällsfarlig sjukdom innebär en påtaglig risk för att lokalerna för hälso- och sjukvård inte räcker till och om det behövs för att nödvändiga åtgärder snabbt ska kunna vidtas. Föreskrifterna ska bl.a. få avse undantag från plan- och bygglagens bestämmelser om bygglov, rivningslov och marklov samt kraven på att hänsyn ska tas till vissa allmänna intressen. Vidare ska det vara möjligt att göra undantag från plan- och bygglagens krav på tomter, allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader samt vissa bestämmelser om genomförandet av bygg-, rivnings- och markåtgärder.

Föreskrifterna om undantag ska vara proportionella i förhållande till de intressen som de undantagna bestämmelserna avser att skydda och främja. Undantagen får gälla endast under en begränsad tid.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 maj 2020. Föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet ska få avse tid fr.o.m. den 15 mars 2020.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

I betänkandet finns en reservation (M, SD).

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:152 Undantag från plan- och bygglagen vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Regeringens lagförslag	5
Lagstiftningens framtida utformning	7
Reservation	9
Lagstiftningens framtida utformning, punkt 2 (M, SD)	9
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Propositionen	10
Följdmotionen	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:152.

2. Lagstiftningens framtida utformning

Riksdagen avslår motion

2019/20:3581 av Carl-Oskar Bohlin m.fl. (M).

Reservation (M, SD)

Stockholm den 16 april 2020

På civilutskottets vägnar

Emma Hult

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Hult (MP), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Leif Nysmed (S), Martina Johansson (C), Jon Thorbjörnson (V), Mikael Damsgaard (M), Juno Blom (L), Karin Enström (M), John Weinerhall (M), Anna Vikström (S), Azadeh Rojhan Gustafsson (S), Serkan Köse (S), Teres Lindberg (S), Mikael Oscarsson (KD), Martin Kinnunen (SD), Mattias Bäckström Johansson (SD) och Tobias Andersson (SD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2019/20:152 Undantag från plan- och bygglagen vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

En motion har väckts med anledning av propositionen. Motionsförslaget finns i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag om undantag från plan- och bygglagen vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom.

Bakgrund

Enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, är utgångspunkten att det krävs bygglov för att uppföra en ny byggnad eller för att ta en befintlig byggnad i anspråk för ett nytt ändamål (9 kap. 2 §). För att ett permanent bygglov ska kunna ges krävs att åtgärden stämmer överens med den detaljplan som gäller för området, om det finns en sådan. Små avvikelser kan medges i förhållande till detaljplanen, men det är inte möjligt att medge avvikelser som innebär en annan användning än den som har bestämts i detaljplanen (9 kap. 30 §).

I PBL finns vidare bestämmelser som ger regeringen vissa möjligheter att meddela föreskrifter om undantag från lagen i situationer som kan sägas vara extraordinära och där behovet av att snabbt vidta åtgärder kan vara av sådant slag att det inte är rimligt att upprätthålla alla de krav som annars följer av lagen. Exempelvis ges regeringen en möjlighet att enligt 16 kap. 13 § meddela föreskrifter om tidsbegränsade undantag från lagens bestämmelser om det har inträffat en naturhändelse med synnerligen omfattande negativa effekter på miljön eller egendom. Enligt bemyndigandet får regeringen meddela föreskrifter om undantag från kraven på att hänsyn ska tas till allmänna intressen samt kraven på byggnader, andra anläggningar, tomter, allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader. Vidare får regeringen meddela undantag från kraven på att en åtgärd ska vara förenlig med en detaljplan eller områdesbestämmelser, kraven på bygglov, rivningslov och marklov samt undantag från bestämmelserna om förfarandet efter bl.a. bygg- och rivningslov.

Ett annat bemyndigande finns i 16 kap. 13 a § och innebär att regeringen får meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i PBL om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan väntas bli särskilt omfattande och om det är nödvändigt för att boenden för asylsökande snabbt ska kunna anordnas. Sådana föreskrifter om undantag ska vara proportionella i förhållande till de intressen som de aktuella bestämmelserna i lagen avser att skydda och främja. Vidare gäller att föreskrifterna endast får avse åtgärder för ändring av ett byggnadsverk eller en nybyggnad av enkla byggnadsverk och avse åtgärder som pågår under högst tre år.

Slutligen får regeringen enligt 16 kap. 14 §, om riket är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som beror på krig eller krigsfara som riket har befunnit sig i, meddela föreskrifter som avviker från lagen och som är av betydelse för totalförsvaret eller som behövs för att nödvändig byggnadsverksamhet i övrigt ska kunna utföras.

Propositionen

I propositionen konstaterar regeringen att Sverige och omvärlden befinner sig i en mycket svår situation och måste planera för extraordinära åtgärder med anledning av den pandemi som utbrottet av sjukdomen covid-19 utgör. Regeringen konstaterar vidare att möjligheten att etablera vårdlokaler omfattas av bestämmelserna i PBL, men att det saknas ett bemyndigande som gör det möjligt för regeringen att meddela föreskrifter om undantag från den lagen vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom som innebär fara för liv eller hälsa. De bemyndiganden som finns i lagen tar i stället sikte på andra situationer.

Bestämmelserna i PBL är enligt regeringen inte ändamålsenligt utformade i förhållande till intresset av att samhället snabbt behöver kunna öka sin kapacitet för att ta hand om de patienter som drabbas svårast av den pågående spridningen av det nya coronaviruset som orsakar covid-19. Det ökade vårdbehovet ger upphov till en akut brist på vårdplatser, inklusive bårhusplatser och andra funktioner som behövs för att bedriva vård. Med bristen uppstår ett behov av att tillfälligt skapa ytterligare platser, exempelvis genom fältsjukhus eller genom att ta lokaler i anspråk som normalt inte används för detta ändamål. Inom hälso- och sjukvården uppstår även ett behov av att kunna identifiera vilka som bär på sjukdomen, för att undvika att andra patienter blir smittade. Även sådana behov kan leda till att det behövs tillfälliga lösningar, exempelvis mottagningstält för provtagning eller en första medicinsk bedömning i anslutning till en akutmottagning.

Regleringen i PBL riskerar, anför regeringen, att försvåra genomförandet av de åtgärder som behövs. Regeringen föreslår därför att det i PBL förs in ett normgivningsbemyndigande om att regeringen ska få meddela föreskrifter om tidsbegränsade undantag från vissa krav och andra bestämmelser i PBL, om spridningen av en samhällsfarlig sjukdom innebär en påtaglig risk för att lokalerna för hälso- och sjukvård inte räcker till och om det behövs för att nödvändiga åtgärder snabbt ska kunna vidtas. Föreskrifterna om undantag föreslås få avse kraven på bygglov, rivningslov och marklov, kraven på att hänsyn ska tas till vissa allmänna intressen, kraven på tomter, allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader samt vissa bestämmelser om genomförandet av bygg-, rivnings- och markåtgärder.

Föreskrifterna om undantag ska vara proportionella i förhållande till de intressen som de undantagna bestämmelserna avser att skydda och främja.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 maj 2020. Föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet ska få avse tid fr.o.m. den 15 mars 2020. Regeringen framhåller i den delen att lagändringen bör träda i kraft så snart

som möjligt. Arbetet med att etablera fältsjukhus har redan påbörjats, och det kan heller inte uteslutas att ytterligare fältsjukhus kan behöva etableras innan bemyndigandet träder i kraft. För att inte i onödan fördröja tillkomsten av ytterligare lokaler för vård är det önskvärt att dessa kan komma till stånd utan den fördröjning som en bygglovsprövning skulle kunna medföra. Mot den bakgrunden är det angeläget att föreskrifterna kan ges en retroaktiv verkan och alltså tillämpas för tid före ikraftträdandet.

Utskottets ställningstagande

I likhet med regeringen anser utskottet att det är en brist att det saknas ett bemyndigande i PBL som gör det möjligt för regeringen att meddela föreskrifter om undantag från den lagen, om det förekommer spridning i samhället av en samhällsfarlig sjukdom som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa. Utskottet konstaterar också att det föreslagna bemyndigandet är utformat så att det även kan tillämpas om andra samhällsfarliga sjukdomar än covid-19 får en sådan spridning att det finns en påtaglig risk för att hälso- och sjukvårdens lokaler inte räcker till. Det leder till att Sverige är bättre förberett vid eventuella framtida epidemier. Vidare konstaterar utskottet att det inte har väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar regeringens lagförslag. Mot den bakgrunden, och av de skäl som regeringen i övrigt framför i propositionen, ställer sig utskottet bakom förslaget.

Utskottet övergår nu till att behandla en motion som innehåller ett förslag om ett tillkännagivande i en fråga som anknyter till lagförslaget.

Lagstiftningens framtida utformning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att undantaget från PBL vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom även ska omfatta kommunal omsorgsverksamhet.

Jämför reservationen (M, SD).

Motionen

I kommittémotion 2019/20:3581 av Carl-Oskar Bohlin m.fl. (M) begärs ett tillkännagivande om att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att undantaget från PBL vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom även ska omfatta kommunal omsorgsverksamhet. Motionärerna anför att det nya coronaviruset som orsakar covid-19 sprids på allt fler äldreboenden och att det därför finns en stor risk för att sådana boenden kan behöva evakueras eller stängas ned. Vidare kan det enligt motionärerna uppstå ett behov av att snabbt kunna uppföra fältsjukhus, provtagningsstält eller

liknande i anslutning till äldreboenden, LSS-boenden och andra särskilda boendeformer som kommunerna ansvarar för.

Det nya undantaget från PBL vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom

Det nya normgivningsbemyndigandet vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom innebär en möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om tidsbegränsade undantag från vissa bestämmelser i PBL. Undantaget avser nödvändiga åtgärder för att hälso- och sjukvården snabbt ska kunna få tillgång till de lokaler som behövs.

Propositionen

Regeringen redovisar i propositionen att ett par remissinstanser har framfört att bemyndigandet bör utformas så att det även omfattar omsorgsverksamhet som anordnas av kommunen, exempelvis särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen (2001:453) och motsvarande insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Regeringen förklarar i den delen att det saknas beredningsunderlag för att inom ramen för detta lagstiftningsärende utvidga bemyndigandet till att även omfatta sådana tillfälliga byggnader som kan komma att behövas i den kommunala omsorgen. Regeringen utesluter dock inte att det framöver kan finnas behov av ytterligare åtgärder för att omhänderta de synpunkter som framförts.

Utskottets ställningstagande

Det lagförslag om ett nytt normgivningsbemyndigande som utskottet tidigare i betänkandet har ställt sig bakom tar sikte på lokaler för hälso- och sjukvård. Ett eventuellt behov av att uppföra tillfälliga hälso- och sjukvårdslokaler, såsom fältsjukhus och mottagningstält för provtagning, i anslutning till kommunal omsorgsverksamhet omfattas därmed av den nya regleringen. Motionen får följaktligen anses vara tillgodosedd i detta avseende.

När det sedan gäller sådana tillfälliga byggnader som kan komma att behövas inom den kommunala omsorgen, och som alltså inte avser hälso- och sjukvård, förklarar regeringen i propositionen att det saknas beredningsunderlag för att inom detta lagstiftningsärende utvidga bemyndigandet till att även omfatta dessa. Regeringen utesluter dock inte att det framöver kan finnas behov av ytterligare åtgärder för att omhänderta de synpunkter som har framförts av några remissinstanser i denna fråga. Utskottet förutsätter därför att regeringen följer frågan och tar de initiativ som kan behövas på området. Det finns därmed inte behov av något tillkännagivande till regeringen, och motionsyrkandet bör därför avslås.

Reservation

Lagstiftningens framtida utformning, punkt 2 (M, SD)

av Cecilie Tenfjord Toftby (M), Mikael Damsgaard (M), Karin Enström (M), John Weinerhall (M), Martin Kinnunen (SD), Mattias Bäckström Johansson (SD) och Tobias Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3581 av Carl-Oskar Bohlin m.fl. (M).

Ställningstagande

Vi är positiva till regeringens lagförslag om ett nytt normgivningsbemyndigande som syftar till att hälso- och sjukvården snabbt ska kunna få tillgång till de lokaler som behövs vid spridningen av en samhällsfarlig sjukdom. Vi har därför tidigare i betänkandet ställt oss bakom lagförslaget. I likhet med vad som har framförts av ett par remissinstanser anser vi dock att det finns skäl att för framtiden utvidga det nya bemyndigandet. Det finns nämligen ett behov av motsvarande föreskrifter om tidsbegränsade undantag när det gäller kommunal omsorgsverksamhet. Det nya coronaviruset som orsakar covid-19 sprids på allt fler äldreboenden, som därmed kan behöva evakueras eller stängas ned. Det kan därför bli brådskande för kommunerna att behöva uppföra diverse byggnader i anslutning till äldreboenden, LSS-boenden och andra särskilda boendeformer som kommunerna ansvarar för.

Vi anser därför att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att undantaget från PBL vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom även ska omfatta kommunal omsorgsverksamhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:152 Undantag från plan- och bygglagen vid spridning av en samhällsfarlig sjukdom:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900).

Följdmotionen

2019/20:3581 av Carl-Oskar Bohlin m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med förslag för att undantagen från plan- och bygglagen även ska innefatta kommunal omsorgsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900)

Härigenom föreskrivs att det i plan- och bygglagen (2010:900) ska införas en ny paragraf, 16 kap. 13 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.*13 b §*

*Om spridningen av en samhälls-
farlig sjukdom innebär en påtaglig
risk för att lokalerna för hälso- och
sjukvård inte räcker till, och om det
behövs för att nödvändiga åtgärder
snabbt ska kunna vidtas, får reger-
ingen meddela föreskrifter om tids-
begränsade undantag från*

*1. kraven på att hänsyn ska tas till
allmänna intressen enligt 2 kap. 6,
9 och 10 §§,*

*2. kraven på tomter, allmänna
platser och områden för andra
anläggningar än byggnader enligt
8 kap. 9–12 §§,*

*3. kraven på bygglov, rivningslov
och marklov enligt 9 kap. 2 och 10–
13 §§, och*

*4. bestämmelserna om genomför-
andet av bygg-, rivnings- och mark-
åtgärder i 10 kap. 2–4 §§.*

*Föreskrifterna om undantag ska
vara proportionella i förhållande
till de intressen som de bestäm-
melser som anges i första stycket
avser att skydda och främja.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2020.
 2. Föreskrifter som meddelas med stöd av 16 kap. 13 b § får avse tid från och med den 15 mars 2020.